

K právní povaze řízení rozhodčího.

Karel Gerlich.

Otázka právní povahy civilního práva procesního bývá předmětem četných úvah. Při tom činívá dosti značnou obtíž zařazení řízení rozhodčího, které jest součástí civilního řízení a jest upraveno §§ 577 a násl. c. ř. s. Tak při vyvozování kogentní povahy civilního procesu tvoří vždy výjimku řízení rozhodčí, a sice v tom směru, že se dle podobných výkladů donucovací povaha práva procesního jeví hlavně v tom, že soud nesmí odepřítí svou součinnost, jakmile se naň strany ve formě zákonem předepsané obrátily, naproti tomu však strany nejsou odkázány výlučně na soud státní a mohou si dáti spor rozhodnouti orgánem jiným — rozhodci. Nebo při zařazení civilního práva procesního do t. zv. práva veřejného působí opětně potíže řízení rozhodčí, neboť orgánem, který tu poskytuje právní ochranu, není orgán veřejný ve smyslu nauky.

Zmíněné obtíže uvedených konstrukcí plynou z přílišného zdůrazňování a vyhledávání různých těch „rozdílů“, na nichž jest dnešní právní teorie z převážné části budována a kterými jsou též pojmy práva veřejného a soukromého, kogentního a dispositivního a pod. Pro samé vytýkání odlišných znaků dochází se k příliš roztříštěné právní systematice, v níž se pak při nemožnosti přesného zařazení pro příliš detailní specifikaci vyskytují též právní instituty, pokud se týče druhu řízení „svého druhu zvláštní“ a pod. Detailní právní systematika jest plně odůvodněna, pokud jde o zevrubný výklad právního řádu a jeho jednotlivostí. Jest však nutno budovati také její vyšší rozdělení rozlišováním obecnějších kategorií vedle speciálnějších. Brání se tak její roztříštěnosti a naopak získává na přehledu a ucelenosti. Máme za to, že spíše vytčením základních znaků, různým druhům řízení společných, lze daleko lépe určití jich umístění v právním řádě a osvětliti tak to, čemu nauka říká právní povaha řízení. Svým zdůrazněním společných znaků nechceme ovšem nikterak přehlížeti zvláštních znaků odlišných, které jednotlivé právní instituty a druhy řízení specifikují. Chceme-li však dospěti k řešení obecných problémů, musíme při tom operovati jen znaky obecnými a pomínouti detaily, které právě pro toto řešení rozhodujícího významu nemají, čili uvéstí pozorované zjevy na společnou základnu a pod jednotné pozorovací hledisko.

Chceme se na tomto místě pokusiti o takové vymezení právní povahy řízení rozhodčího a jeho zařazení do právního

řádu, které by nahoře uvedené obtíže překonalo, pokud se týče poskytlo možnost k vyřešení problémů s tím souvisejících, a zároveň ukázalo, že řízení rozhodčí jest nejenom součástí civilního práva procesního, ale i jakýmsi uzavřeným procesem samostatným tomuto zcela obdobným a že všeobecné zásady, jež platí pro onen, mají svou platnost i pro tento. Jsme si při tom vědomi obtíží tématu, než jde jen o pokus ve směru, literárně dosud málo zpracovaném, a metodou nově užívanou. —

Ott¹⁾ nepokládá řízení rozhodčí za zvláštní způsob řízení, přes to, že je civilní řád soudní jako takové v šestém svém díle uvádí. To proto, že v případech toho druhu se vůbec nejedná o zákonem upravený postup právního řízení před soudy jakožto orgány státními, nýbrž o řízení, jehož postup určuje soudci, soukromou vůli povolanému, smlouva stran aneb podpůrně vlastní volné uvážení. Předpisy čtvrtého oddílu šestého dílu civilního řádu soudního uznávají takové právo stran v rozsahu rovnajícím se oprávnění prorogace dle § 104 jur. normy, že tyto mohou předem určitou právní rozepři nebo dokonce veškeré z určitého právního poměru v budoucnosti vzešlé rozepře vyjmouti z kompetence státních soudů a podrobiti je rozhodování soudců soukromých. Okolnost, že § 1391 obč. zák., jednající o smlouvě o rozsudího, odkazuje na soudní řád, vysvětluje příčinu, proč také nový civilní řád soudní se neomezil čistě na otázky práva procesního, nýbrž jednotlivými svými ustanoveními zasáhl též do práva hmotného. Jest věci práva občanského stanoviti, kdy jest kompromis (smlouva o rozhodčí) přípustným, jak se přivádí k platnosti a jakou má moc, kdežto právu procesnímu musí býti zůstavena ustanovení ohledně míry spolupůsobení soudů při řízení soudu rozhodčího povolaného kompromisem, ohledně právní pomoci, již jest rozhodčím soudům poskytovat, ohledně právní účinnosti rozhodčího výroku a konečně ohledně předpokladů, za nichž lze dosíci u státních soudů prohlášení kompromisu i rozhodčího výroku za bezúčinný.

Okolnost, zda rozhodující orgány jsou k své funkci povolány vůli soukromou neb státem, jest Ottovi hlavním vodítkem při dělení i při posuzování právní povahy rozhodčích soudů již v jeho soustavném díle²⁾. Ustanovení čtvrtého oddílu šestého dílu civ. řádu soudního nevztahují se na ty soudy rozhodčí, jež děkují svůj původ vůli zákonodárcově. Tyto soudy vykonávají funkce soudcovské na základě zmocnění státu jakožto orgány veřejné, jich pravomoci jsou strany podrobeny již ze zákona a nemohou jí uniknouti; slovou proto rozhodčí soudy obligatorní. Naproti tomu rozsudí, o nichž c. ř. s. jedná, jen z vůle soukromé, právem uznané, jsou povoláni

¹⁾ Zur Lehre von den besonderen Verfahrensarten nach der neuen Zivilprozeßordnung. V. Grünhuts Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart XXX., Wien 1903.

²⁾ Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, díl III. Praha 1901. Str. 278 a násl.

k úřadu soudcovskému a moc jejich vyplývá z důvěry jim prokazované. Činnost rozsudího upravená soudním řádem spočívá tedy na právním jednání. Rozhodčí soudy bursovní přibližují se k obligatorním rozhodčím soudům tím, že jsou též samostatným článkem v ústrojí právních zařízení ve státě, pečujících o ochranu práv. Takto zvlášť organisovanou instancí jsou ovšem jen, pokud jde o obchody bursovní, kdežto při obchodech mimobursovních se jim strany podrobují na základě úmluvy pro určitý případ. Od obligatorních soudů rozhodčích se pak liší v tom, že při bursovních obchodech může býti písemnou dohodou stran jejich pravomocí vyloučena a že proti rozhodčím nálezům lze hledati odpomoci u řádných soudů.

Souhlasně s Ottem vykládá povahu řízení rozhodčího i Hora³⁾. Za řízení rozhodčí pokládá ono, při němž soukromá vůle svěřuje spornou věc ku projednání a rozhodnutí jistým osobám soukromým a odnímá ji taktó soudům státním. Touto svou soukromou povahou liší se tyto rozhodčí soudy od obligatorních (autorisovaných) soudů rozhodčích, jejichž organisace i působnost spočívá na vůli státní a jež jsou pro jisté věci příslušny výlučně. Ustanovení §§ 577 a násl. c. ř. s. se pak vztahují jen na rozhodčí soudy prve uvedené.

V á ž n ý⁴⁾ definuje rozsudího jako osobu, na kterou z vůle stran projednání a rozhodnutí soukromoprávní rozepře bylo přeneseno. Úkol soudce z povolání a úkol rozsudího je též co do předmětu: ten i onen projednává a rozsuzuje spor o nárocích soukromoprávních. Rozdílnými jsou však jednak základ moci rozsuzovací, jež soudci udílí stát, rozsudímu vůle zúčastněných soukromníků, jednak způsob projednávání, jež soudci předpisuje zákon, rozsudímu vůle stran a podpůrně jeho volné uvážení, jednak výkon nálezu, který co do soudních nálezů zase soudu jest ponechán, kdežto povolovati a vykonati exekuci na základě nálezu rozsudího tomuto ani zákonem není zůstaveno, aniž mu vůli stran může býti zůstaveno, nýbrž povždy přísluší soudu.

H a n a u s e k⁵⁾ vykládá především význam výrazu „rozhodčí soud“ a to v trojím směru. Především rozumí se pod tímto názvem soud zřízený stranami. V jiném smyslu užívá se výrazu rozhodčí soud k označení těch zvláštních soudů, které nesluší čítati mezi soudy řádné a které buď jsou výlučně laiky osazeny anebo při nichž při rozhodování spolupůsobí soudci-laici ať již na podkladě zvláštních svých znalostí odborných, ať již jako zástupci zvláštních skupin zájemců. Konečně jsou také zvláštní soudy, při nichž soudci-laici v obvyklém slova smyslu nespoluúčastní a které rovněž se nazývají soudy rozhodčí. Nevyjadřuje tedy název rozhodčí soud nic jiného, než že dotyčný soud jest zvláštním soudem vylučujícím kompetenci soudů řádných. Též autor projevuje svůj názor na právní povahu soudů rozhodčích ve svém pojednání o rozhodčích soudech

³⁾ Čsl. civilní právo procesní, díl III. Praha 1924. Str. 211 a násl.

⁴⁾ O ústrojí a příslušnosti soudů. Brno 1926. Str. 46.

⁵⁾ Schiedsvertrag u. Schiedsgericht nach österreichischem Recht. Wien 1914.

bursovních⁶⁾, o nichž praví, že nehledě k státnímu dozoru, jemuž podléhají, jich organisaci, kompetenci a činnosti zákonem předepsané jsou rozhodčí soudy bursovní orgány korporačními, jejich obvyklé a zákonem určené označení jich jako soudů rozhodčích jest pak správným.

Naproti tomu Pollak⁷⁾ považuje rozhodčí soudy bursovní za nejslabší formu státní jurisdikce, jest jich však dle něho považovati vzhledem k jich rozhodovací a rozkazní moci za státní soudy, které ovšem jen omylem nesou název soudů rozhodčích. Tento názor vyvrací Hanausek n. u. m. tím, že rozhodčím soudům bursovním prý vůbec název státních soudů nepřisluší a nesprávně je tedy Pollak nazývá nejslabší formou státní jurisdikce. Právě tak jako obecní úřady jsou v oboru své přenesené působnosti úřady státními a jich orgány jakožto pomocné orgány státní pravomoci jsou orgány státními, také rozhodčí soud nějaké korporace stává se soudem státním, přísluší-li mu to oprávnění, jež požívají jinak soudy státní. Zvláště pak zdůrazňuje Hanausek proti Pollakovi, že okolnost, že kompetence stávajícího rozhodčího soudu bursovního k rozhodování sporů z obchodů bursovních jest kompetencí výlučnou, není naprosto žádným důvodem proti označení těchto soudů za soudy rozhodčí.

Všeobecně rozděluje Pollak⁸⁾ rozhodčí soudy soukromé ve dvě skupiny: jednak ty, jež jsou podrobeny předpisům §§ 577 a násl. c. ř. s., jednak ty, jež podléhají zákonu spolkovému z 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z. (Srovnej § 599 c. ř. s.). Rozhodčí soudy zřízené pro jednotlivý případ anebo i stálé jsou sice státními předpisy upraveny, nejsou však součástí soudnictví státního. Vynesení rozsudku orgánem státním se tu v jednotlivých případech z vůle stran nahrazuje tím, že se k tomuto rozhodování povolává osoba soukromá, důvěrník stranami určený.

Soukromoprávní povahu rozhodčího řízení zdůrazňuje také Schuster⁹⁾, mluvě o rozhodčím výroku, jemuž se strany musí podrobiti, ježto k rozhodnutí právní rozepře byla buď úmluvou stran, buď statutárními ustanoveními korporací, sdružení neb nadací povolána jedna neb více osob soukromých jako rozhodčí. Takové rozhodčí smlouvy neb jim podobné právní poměry jsou především — právě jako smír, jemuž jsou velmi blízké, — povahy soukromoprávní, mají však (pro svůj účel: vykonávati spravedlnost) mnoho styčných bodů se soudy státními, jednak pro podporu rozsudího při výkonu jeho úlohy soudcově podobné a jednak pro ochranu stran před právní újmou z tohoto podnětu.

Rosenblatt¹⁰⁾ pokládá rozhodčí soudy za surrogát státních

⁶⁾ Börsenschiedsgerichte ve Festschrift Klein, též zvl. otisk ve Vídni 1914.

⁷⁾ System des österreichischen Zivilprozeßrechtes, Wien 1903, str. 225.

⁸⁾ Lib. cit. str. 31, 99, 677 a násl.

⁹⁾ Österreichisches Civilprozeßrecht. Wien 1896. Str. 548 a násl.

¹⁰⁾ Zum Capitel von den Schiedsrichtern in der neuen Civilprozeßordnung, v Allg. österr. Gerichts-Zeitung, roč. 1902.

soudů, jichž existence jest pouze potud oprávněna, pokud vykonávání spravedlnosti orgány státními jest vadným. Třebaže se staví na naprosto zamítavé stanovisko proti účelnosti rozhodčího řízení vůbec a dokonce, ovšem nesprávně, dovozuje ze znění č. 16 § 1 ex. řádu nevykonatelnost smíru před rozsudím uzavřeného, přece uznává, že rozhodce dle c. ř. s. jest soudcem, který má nalézati právo a o právu rozhodovati.

Wach¹¹⁾ nevidí v rozsudím soudce, který má podle zákona rozhodnutí právní rozepři, nýbrž říká o něm, že jest soudcem nahodilým, jehož funkce se odvozuje z vůle stran. Jeho činnost nespočívá proto v aplikaci práva, nýbrž v arbitrárním vyrovnání sporu podle volného uvážení. —

Než přistoupíme k vlastnímu řešení problému právní povahy řízení rozhodčího a jeho umístění v právním řádě, musíme se nejprve zabývatí otázkou složení tohoto právního řádu jakož i jeho rozdělení v jednotlivé jeho části. V tom směru postačí odkázati na příslušnou hlavní literaturu¹²⁾ a stručně shrnouti konstrukci teorie normativní, již se chceme při svém řešení přidržeti, takto: Právní řád jest souhrn právních norem daných určitým státem. Normy právní jsou závazná pravidla toho, co býti má, a stanoví proto povinnosti. Pojem povinnosti je ústředním pojmem, z něhož jest vždy vycházeti. Právní řád jest sestrojen hierarchicky, skládá se z norem nadřazených a podřazených. Norma nejvyšší, z níž vycházíme a již nazýváme ohniskem právního řádu, jest daná, její existenci musíme předpokládati a nemůžeme její platnost metodou normativní zkoumati. Z této prvotné normy, odvozuji svou platnost normy sekundární, z těch pak zase další až dospíváme k normě nejnižšího druhu, normě konkrétní, rozsudku, nálezu, správnímu aktu, smlouvě a pod. Při tom vždy každá norma nižší jeví se z hlediska normy vyšší jako skutková podstata, na kterou tuto vyšší normu aplikujeme, kdežto zase z hlediska normy nižší jeví se norma vyšší jako logický důvod platnosti této normy nižší. Tím jest právní řád uzavřen v jediný ústrojný celek. Nepřehledné množství norem nejrůznějšího druhu nutí však k účelnému rozdělení právního řádu v jednotlivé partie norem příbuzných. Odtud různé rozdělení právního řádu na právo veřejné a soukromé, na právo věcné a obligační, právo formální a materiální atd.

Na tomto posledně uvedeném rozdělení se po většině i buduje konstrukce civilního práva procesního, a to tak, že předmětem hmotného práva občanského jest stanovení objemu a obsahu právního nároku, kdežto zase předmětem civilního práva procesního jest úprava formy, kterou se tento nárok má uplatňovati. Při tom ovšem se pohlíží na „nárok“ jako na něco existentního, třebaže

¹¹⁾ Handbuch I, str. 65 (cit. u Rosenblatta v Allg. österr. Gerichts-Zeitung, roč. 1902, str. 230).

¹²⁾ Weyr: Základy filosofie právní, Brno 1920. Weyr: Soustava čl. práva státního, II. vyd. Praha 1924. Sedláček: Nástin akad. přednášek z občanského práva, Brno 1923. Kelsen: Základy obecné teorie státní, Brno 1926.

jen abstraktně, a na civilní proces jako na boj o tento nárok či „právo“, kterýžto boj se odehrává ve formě zákonem předepsané před funkcionářem státním — soudcem, který dle výsledku tohoto boje rozhodne, na čí straně jest „právo“ a zda té které straně sporu onen „nárok“ přísluší či nikoliv.

Bylo ukázáno Weyrem¹³⁾, že tato konstrukce není správnou, neboť vede k určitým chybným důsledkům, nehledě ani k tomu, že předpokládá materiální nárok pro jeho „uplatňování“ sporem o tento nárok je nelogické, kdyžte teprve tímto sporem se má rozhodnouti, zda nárok straně přísluší neb nepřísluší, čili má se zjistiti jeho existence.

Vyjdeme-li z ústředního pojmu povinnosti, budou se nám normy t. zv. práva formálního jeviti jako předpisy upravující děj, jehož výsledkem jest stanovení normy obsahující povinnosti, a který můžeme proto nazvati procesem normotvorným. V každém procesu vystupují určité subjekty, jež řízení provádějí buď jako orgán k tomu určený, buď tak, že zavdaly k řízení podnět, ať přímo či nepřímo, nebo jsou jinakými „účastníky“ řízení. Účast a vystupování dvou stran, z nichž jednu, jež zavdala svým vystoupením (žalobou) přímý podnět k zahájení řízení, nazývá zákon žalobcem a druhou žalovaným, jest typickým pro t. zv. proces civilní, jež tento vedle jiných znaků odlišuje od ostatních normotvorných procesů (zákonodárného, správního). Vedle „stran“ vystupuje v civilním procesu soudce — státní orgán, jehož povinností jest celý proces řídit a vydati příslušnou normu — rozsudek. Odlišné postavení soudce v procesu oproti jiným orgánům normotvorným, jakož i zvláštní odlišná organizace příslušných úřadů — soudů jsou dalšími z hlavních charakteristických znaků procesu civilního. Právní poměr mezi stranami, který tvořenou normou má býti upraven, jest vzájemným vztahem konkrétní subjektivní povinnosti jednoho subjektu (strany) ke konkrétnímu právnímu nároku druhého. Všichni účastníci civilního procesu, obě strany i soudce, jsou jednak subjekty povinnostními, pokud na ně hledíme, jak „provádějí“ zákonné předpisy ať již práva hmotného ať procesního, jednak i subjekty normotvornými, máme-li na mysli jich účast a působení na vznik normy — rozsudku. Výsledek celého procesu, rozsudek, jest normou konkrétní. Každé řízení totiž, chápeme-li je jako normotvorbu, jeví se nám jako výkon něčeho, co nařizuje vyšší norma. V našem případě rozsudek, kterým se ukončuje civilní proces, jeví se jako výkon vyšší normy, jejíž aplikaci vznikl, t. j. práva občanského. Řízení samo mohli bychom nazvati „vykonáváním“ oné vyšší normy. Rozsudek jakožto nižší konkrétní normu lze považovati za konkretisaci oné vyšší normy obecné. Pak řízení jeví se nám jako proces konkretisace práva. Rozsudek jest normou konkrétní, stanoví přesně a jasně konkrétní povinnost zcela určité

¹³⁾ Kromě děl již citovaných: „Motivy“ zákonů a „důvody“ rozhodnutí ve Vědecké ročence právnické fakulty Masarykovy university, III, Brno 1924, a K pojmu „právního řízení“, tamtéž roč. VII. (1928).

osoby. Jeho další konkretisace (ať dobrovolná neb v řízení exekucním) čili jeho „výkon“ není již normotvorbou. Jest jednáním solučním, procesem normu zrušujícím, jímž konkrétní norma dochází svého splnění, tím se zcela vyčerpává a ztrácí svou normativní existenci¹⁴⁾.

Weyrova konstrukce právního řízení jest schematická a přímočará její řešení jednotlivých otázek jest dáno její obecností a hlediskem obecné teorie právní. Jest jí však dokázána zásadní pojmová totožnost všech procesů, jimiž se tvoří právo, neboť ve všech běží o vytvoření právní normy, tedy o děj normotvorný. Touto konstrukcí vytčením společných znaků staví se všechny normotvorné děje na společnou základnu, jež má význam pro jich právní povahu. Nestírají se jí však naprosto odlišné znaky jednotlivých procesů normotvorných, jak mylně již byla vykládána. Vždyť právě těmito odlišnými znaky jsou jednotlivé normotvorné děje specifikovány a pouze všeobecné zásady, jež se dotýkají všech těchto dějů, lze na všechny z nich vztahovati. K těmto patří i t. zv. právní povaha jednotlivých normotvorných procesů, jež bývají zvány „řízeními“. O tu nám při našich úvahách běží.

Oddíl čtvrtý šesté části civilního řádu soudního má nadpis: řízení rozhodčí. Upravuje se tu v §§ 577—599 nejen vlastní řízení před rozhodci, ale také náležitosti smlouvy o rozsudím, prohlášení této smlouvy za bezúčinnou, ustavení rozhodčího soudu a prohlášení výroku rozhodčího za bezúčinný. Všechna tato ustanovení týkají se sice řízení rozhodčího, ale vlastní předpisy procesuální o postupu řízení před rozhodci obsahuje jen část jich. Máme-li na mysli aplikaci všech ustanovení této části c. ř. s., rozpadají se nám ve tři oddíly, z nichž každý upravuje vznik jedné normy. Těmito normami jsou: 1. smlouva o rozsudím, 2. výrok rozhodčí, 3. výrok soudní zrušující rozhodčí smlouvu neb rozhodčí výrok. Jde tu tedy o trojí děj normotvorný, z nichž každý má jiný předmět a jinými subjekty je prováděn. Uzavírání smlouvy o rozsudím jest typem smluvního řízení normotvorného, jež jest charakterisováno autonomií jednajících subjektů, neboť tyto jsou zároveň subjekty normotvornými i povinnostními jejich činností vznikající normy. Řízení před rozhodci, jež má za účel stanovení normy — výroku rozhodčího, je pak typem řízení, v němž normotvorba jest zároveň orgánní funkcí normotvůrce. Od řízení soudního, jímž má býti vytvořena norma rozhodčí výrok zrušující, kteréžto řízení náleží k témuž druhu řízení, se neliší ničím jiným než růzností orgánu normotvorného.

Řízení rozhodčí jako proces normotvorný nutno tedy pojímati ve shora uvedeném užším smyslu. Normotvůrcem jest zde osoba, příp. více osob, které se stávají tímto orgánem na základě smlouvy stran. Tato smlouva stanoví také postup řízení, pokud neobsahuje

¹⁴⁾ Srovnej Sedláček: Právo obligacní. Obecné nauky o právních jednáních obligacních a o splnění závazků, Brno 1924.

příslušná pravidla zákon a pokud určitá ustanovení nejsou zákonem z kompetence smlouvy stran vyňata. Norma, k jejímuž utvoření řízení směřuje — rozhodčí výrok, má stanovití konkrétní povinnosti mezi stranami, které se domáhají vydání této normy. Vydáním rozhodčího výroku jest po případném rozhodčím řízení oprávněm toto řízení skončeno, neboť vydáním normy se cele vyčerpává. Vydání normy rozhodčí výrok zrušující jest stejně jako výkon tohoto výroku předmětem jiného děje.

Řízení rozhodčí jest procesem normotvorným a sice druhem procesu civilního, jehož znaky vykazuje. Od civilního procesu soudního liší se hlavně v orgánu normotvorném, kterým jest v procesu soudním stálý orgán státní — soudce, kdežto v procesu rozhodčím rozsudí stranami určený. Okolnost tato však nemá na právní povahu tohoto procesu žádného vlivu, neboť rozsudí jest při své činnosti normotvorné právě tak jako trvale ustanovený soudce orgánem státním, když jedině státu přísluší funkce normotvorná a připisujeme-li všechny normy státu, protože oba, soudce i rozsudí, odvozují ze zákona svou orgánní funkci jakožto orgány normotvorné. Liší se zase jen v tom, že soudce odvozuje tuto svou funkci přímo ze zákona, tedy z normy vyšší než rozsudí, který ji odvozuje ze smlouvy stran, jež jest derivativní normou zákona. Avšak činnost obou přičítá se státu, normy jimi vydané jsou stejně hodnotné a sobě rovnocenné, neboť se navzájem vy-
lučují.

V takových případech, kde právní řád povolává dva různé orgány k tvoření norem stejného druhu, musí také přesně upravití jich kompetenci. To se děje buď tak, že stanoví k tomu určitý orgán oběma normotvorným orgánům nadřazený, buď tak, že jednomu z těchto orgánů normotvorných udělí kompetenční kompetenci čili kompetenční výsost, která má za následek, že v případě kolise norem oběma normotvornými orgány vydaných ruší norma orgánu kompetenční kompetencí vybaveného normu orgánu druhého. V oboru civilního řízení soudního jest kompetence upravena tak, že kompetenční výsost přísluší soudu státnímu, který svým výrokem může zrušiti normu vydanou soudem rozhodčím. To jest další charakteristický znak rozlišující řízení soudní od rozhodčího, dokazující však zároveň zásadní totožnost jich právní povahy.

Konkretisace právních norem, již jest každý děj normotvorný, již svým pojmem a povahou poukazuje k tomu, že při ní docházejí svého „výkonu“ nejen normy t. zv. práva materiálního, nýbrž i t. zv. práva procesního. Soudní rozsudek v občanské rozepři právní vydaný jest konkretisací nejen hmotného práva občanského, nýbrž i řízení civilního. Vznikl aplikací obou. Tím se nám značně stírá rozdíl, který vidí nauka mezi právem hmotným a procesním. Oprávněnost podobného rozlišování bychom mohli opřítí tím, že za normy hmotněprávní bychom pokládali ty, jež stanoví povinnosti, a za normy procesněprávní pak ony, jež upravují normo-

tvorný proces. Ale pak nám nezůstane právní řád přísně rozdělen v uzavřené oddíly práva hmotného a procesního, nýbrž jednotlivé normy budou se nám podle způsobu našeho pozorování jevit jednou jako normy hmotněprávní jednou jako procesní. Vždyť právo procesní stanoví určité povinnosti (pro orgán normotvorný, zúčastněné strany a j.) a naopak zase právo občanské na př. ve své partii práva obligačního upravuje děj, který má za účel a výsledek utvoření normy — smlouvy. A zase tytéž předpisy, které se nám v autonomním procesu normotvorném jeví jako předpisy normotvorné — procesní, budou se nám v případě civilního sporu před soudem jevit jako předpisy hmotněprávní, bude-li předmětem sporu právě existence normy, stranami autonomně utvořené.

Tak jest tomu též s probíranou partií civilního řádu soudního o řízení rozhodčím. V případě normotvorného děje, který jsme nahoře označili číslem 2., řízení před rozhodci, jsou příslušné předpisy c. ř. s. jistě právem procesním, upravující postup řízení před rozhodci. Jakmile ale tento proces jest skončen a jest zahájen před řádným soudem proces čís. 3., řízení za příčinou prohlášení výroku rozhodčího za bezúčinný, stávají se ony procesní normy normami hmotněprávními, které tu docházejí své aplikace vedle procesních norem pro řízení soudní. A tentýž případ nastává, když skončený normotvorný proces čís. 1., utvoření smlouvy o rozsudím, stane se předmětem řízení za příčinou vydání normy onu smlouvu zrušující, druhého to případu procesu čís. 3., soudního řízení o prohlášení smlouvy o rozsudím za bezúčinnou.

Tím si pak můžeme velmi snadno vysvětliti spory literatury o to, zda předpisy o řízení rozhodčím patří do práva občanského nebo do civilního řádu soudního (nahore Ott), nebo jich konstrukci řízení rozhodčího jako smíru podobného poměru rázu soukromoprávního (Schuster). Při posuzování určité kvality právních norem, zejména té, jsou-li právem procesním či hmotným, dlužno si vždy především uvědomiti, jsou-li pozorované vlastnosti protikladem, a hlavně postoj, z kterého tyto vlastnosti pozorujeme. Jen tenkrát, jeví-li se nám vlastnosti těchto norem různé ze stejného pozorovacího hlediska, můžeme tyto normy dle jejich vlastností rozdělití v nějaké odlišné skupiny. Naproti tomu, jeví-li se nám vlastnosti pozorovaných norem různými z různých hledisek, jest různost jich vlastností dána růzností poznávací metody pozorujícího subjektu, jest tedy vlastností tohoto subjektu nikoliv vlastností pozorovaného objektu — norem. V takovém případě jest pak rozdělení norem ve skupiny, dle vlastností takto vypořizovaných, nutně vratkým.

Zdůrazňování nahodilosti povolání rozhodce k jeho soudcovskému úřadu (Wach) nebo kvalifikování rozhodčích soudů za surrogát (Rosenblatt) a nejslabší formu (Pollak) státní jurisdikce, stejně jako upírání kvality soudů státních soudům rozhodčím (Hanausek) nemá pro vysvětlení jich právní povahy žádného významu. Tyto momenty, zdůrazňované autory právě citovanými, jsou jen vnější a podle svého podání mají význam pro zevní popis

rozhodčích soudů nikoliv pro jich orgánní funkci v právním řádě. Pramení jedině z různosti metody, již citovaní autoři při svém pozorování používají.

Naproti tomu Ottovo svým způsobem vystižné rozlišování orgánní funkce soudů státních a rozhodčích jde k jádru problému a ukazuje cestu jeho řešení. Z Ottovy nauky vycházející konstrukce Horova vystihuje odlišnost řízení rozhodčího od civilního řízení soudního růzností orgánu rozhodujícího. Vážný svým přesným rozlišením rozdílných znaků (základ moci rozsuzovací, způsob projednávání, výkon nálezu) a vytčením společného předmětu řízení soudního i rozhodčího přibližuje nám pak různost normotvorných procesů v řízení obsažených, jak o nich pojednáno.

Lze pak výsledek těchto úvah stručně shrnouti takto:

Za řízení rozhodčí ve vlastním (užším) slova smyslu sluší pokládati jen řízení před rozsudími. Řízení toto jest upraveno jednak přímo předpisy civilního řádu soudního, jednak smlouvou stran podle těchto předpisů vzniklou, jež také upravuje způsob povolání určitých osob k úřadu rozhodčímu. Řízení před rozhodci jest procesem normotvorným, kterým má vzniknouti norma — rozhodčí výrok, jímž má býti upraven právní poměr (povinnostní vztah) mezi stranami. Podle způsobu své organisace a podle svého předmětu jest řízení rozhodčí typem procesu civilního. V širším smyslu lze pojmově pod řízení rozhodčí též zahrnouti předpisy o vzniku smlouvy o rozsudím a o řízení za příčinou zrušení rozhodčího výroku neb rozhodčí smlouvy. Tyto předpisy však již do řízení rozhodčího jakožto děje normotvorného nenáleží, nýbrž upravují postup procesů jiných, s řízením rozhodčím pouze obsahově souvisejících. Jsou to jednak vznik smlouvy o rozsudím jako autonomní normotvorný děj prováděný stranami, jednak řízení o vydání normy rozhodčí smlouvy nebo výrok zrušující jako děj normotvorný, prováděný trvale k tomu ustanoveným státním orgánem, soudcem.